

ATATÜRK VE MİLLİYETÇİLİK

Prof. Dr. Turhan FEYZİOĞLU

Giriş

Milliyetçilik, Atatürkçü düşünce sisteminin başlıca ilkelerinden biridir. Öteki ATATÜRK ilkelerinden ayrılamaz.

Millî Mücadele, Türk milliyetçiliğine ve Türk milletinin bağımsız yaşama azmine dayanılarak kazanılmıştır.

ATATÜRK'ün kurduğu ve genç kuşaklara emanet ettiği Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasaları milliyetçiliğe önemli bir yer vermiştir. 1924 Anayasası'na 1937 yılında yapılan ilaveler sırasında, milliyetçilik, diğer ilkelerle birlikte, devletin temel ilkelerinden biri olarak kabul edilmiştir. Cumhuriyet döneminin öteki anayasalarında da milliyetçilik, temel ilke olarak yer almıştır.

Tam anlamıyla inançlı bir milliyetçi olan ATATÜRK, fikir ve devlet adamı olarak, acı günler yaşayan Türk milletini yeniden güven duygusuna kavuşturmuş; Osmanlı Devleti'nin çöküş dönemlerinde bir kısım yarı aydınların yüreğini kaplayan aşağılık duygusunu yok edip bütün millete Türk olmanın mutluluğunu ve gururunu duyurmuş; Türk milliyetçiliğini şahlandırmış ve doğru bir çizgiye yerleştirmiş olan önderdir.

ATATÜRK'ün birleştirici, toplayıcı, yüceltici, çağdaş ve medeni milliyetçilik anlayışı, bugün de millî beraberlik ve bütünlüğümüzü her türlü saldırıya karşı korumak, Atatürkçülüğe aykırı çeşitli totaliter ideolojiler karşısında ve başka milletlerle ilişkilerimizde doğru yolu bulmak için sağlam bir rehberdir.

Hemen belirtelim ki bazı yabancı dillerden farklı olarak, Türkçemizde "milliyetçilik" sözcüğü daima olumlu bir anlam taşır. Milletini canından aziz bilmek ve yüce bir duygu, asil bir davranıştır. Milliyetçi olmak, değerler hiyerarşisinde, millet gerçeğine ve milleti oluşturan unsurlara gereken yüksek yeri vermektedir. Çağımızın en büyük gerçeklerinden biri olan "millet" gerçeğini reddetmeye kalkışan, millî bilinci ve beraberliği yok edip onun yerine sadece sınıf bilincini ve sınıf kavgasını geçirmek isteyen, milliyetçiliğin asil anlamını çarpıtıp, bu kelimeye aşırı ve ters anlamlar yüklemeye uğraşanlar vardır. İlerde ayrıntılı şekilde belirteceğimiz gibi, ATATÜRK'ün temel ilkelerinden biri olan "milliyetçilik", Türk dilinde taşıdığı olumlu ve güzel anlamıyla, "bütün başka milletleri hor görmek, millet bağı dışındaki bütün manevi, ahlaki ve insani değerleri hiç saymak, aşırı şovenliğe kapılmak, saldırgan olmak" gibi çarpık yorumlara elverişli değildir.

Millî Devletlerin Doğuşu

Batıda dine dayanan geniş imparatorlukların çözülmesi sonucunda önce ortaya krallıklar çıkmış; zamanla, bu krallıkların tebaası aynı vatanda,

aynı devlete bağılı olarak yaşamanın, ayin siyasi kurumlara sahip olmanın, ayin acıları, sevinçleri ve ülküleri paylaşmanın ve ortak kültürlerini devamlı surette geliştirmenin sonucu olarak millet hâline gelmeyi başarmışlardır. Batı Avrupa'da "millet" olma çabasında ilk başarılar İngiltere ile Fransa'da görülmüştür. Bu ülkelerde, millet olma yolunda aşılın mesafe ile medeniyet, ilim ve teknoloji alanındaki gelişmenin paralel gittiğini görüyoruz. Bu gözleme dayanarak, Prof. Dr. Mümtaz Turhan, "Medeni bir cemiyet olmakla, millet olmak arasında hiçbir fark yoktur." diyor.¹

Osmanlı Devleti'nde Milliyetçiliğin Etkileri ve Türk Milliyetçiliğinin Uyanışında Gecikme

Osmanlı Devleti ilim ve teknoloji alanlarında (bunun sonucu olarak da ekonomi ve askerlikte) geri kalıp zayıflamanın sonuçlarını yaşarken, Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımı da çok çeşitli kavimlerin ve dinlerin iç içe yaşadığı imparatorluğu etkilemeye başlamıştı.

Önce imparatorluğun Hristiyan unsurları arasında, yabancı devletlerin de kışkırtma ve destekleriyle uyanan ve güçlenen milliyetçilik akımları, daha sonraları -yine dıştan gelen bölücü kışkırtmaların eklenmesiyle- Osmanlı sınırları içindeki bazı Müslüman kavimler arasında da etkisini gösterdi.

Selçuklu ve Osmanlı devlet ve medeniyetlerinin kurucu ve yönetici unsuru olan Türk unsuru, ne yazık ki çağdaş anlamda bir "millet" olma fikir ve bilincine kavuşturulmamıştı. Bu bilincin geliştirilmemiş olması yüzünden, zamanla, Türk unsuru âdetâ kendi devletinin sınırları içinde bir azınlık durumuna düşürülmüştü. ATATÜRK'ten önce "vatan" üzerine çok yazı yazılmış; fakat Türk unsurunun millî menfaatini üstün tutan, gerçek bir "ana vatan" anlayışı bir türlü gelişmemişti.

Millî uyanıştaki bu gecikmenin Türk milletine ne kadar pahalıya mal olduğunu, ATATÜRK, 1923'te, şu sözlerle açıklamıştır:

"Biz, milliyet fikirlerini tatbikte çok gecikmiş ve çok ilgisizlik göstermiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla faaliyetle telafiye çalışmalıyız... Çünkü, tarih, hadiseler ve müşahedeler, insanlar ve milletler arasında, hep milliyetin hâkim olduğunu göstermiştir..."

"Özellikle bizim milletimiz, milliyetini ihmal edişinin çok acı cezalarını çekmiştir. Osmanlı İmparatorluğu içindeki çok çeşitli toplumlar hep millî inançlara sarılarak, milliyetçilik idealinin kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu, sopa ile içlerinden kovulunca anladık. Kuvvetimizin zayıfladığı anda bizi hor ve hakir gördüler. Anladık ki kabahatimiz kendimizi unutmuş olduğumuzmuş. Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak, ilk önce biz kendi benliğimize ve milliyetimize bu hürmeti; hissî, fikrî ve fiilî olarak bütün davranış ve

---

¹ Mümtaz Turhan; Atatürk İlkeleri ve Kalkınma, Bütün Eserleri: 1, s. 401-404.

hareketlerimizle gösterelim; bilelim ki millî benliğini bulmayan milletler başka milletlerin avıdır.”²

Türk Milliyetçiliğinin Uyanışı

Türk milliyetçiliği, kısmen yerli ve yabancı fikir adamlarının yazılarıyla, fakat, daha çok millî bilinçlerine kavuşmuş kavimlerin birbiri ardından Osmanlı Devleti'ne indirdikleri darbelerden alınan acı derslerin etkisiyle uyandı.

Türk milliyetçiliğinin ilk belirtileri edebiyat alanında görüldü. Şinasi, 1845'te, yalnız Türkçe kelimeler kullanarak mısralar yazmayı denedi. Ziya Paşa, Türklerin asıl şiirini taşrada canlı şekilde yaşayan hak edebiyatında aramak gerektiğini yazdı. Ahmet Vefik Paşa, Türkçenin zenginliklerini belirtti. Ali Suavi, bazı yayınlarında, açıkça Türklükten bahsetti. Devletin kurucu unsuruna dikkati çekti.

XIX. yüzyıl sonlarında ve XX. yüzyıl başlarında, Rusya'dan Türkiye'ye eğitim düzeyleri yüksek birçok aydın göç etti. Bunlar Rusya'daki Türkoloji çalışmalarını yakından izlemiş, batı kültürü ile temas ederek milliyetçiliğin önemini iyi kavramış kimselerdi.

Gaspıralı İsmail, Akçuraoğlu Yusuf, Ağaoğlu Ahmet, Hüseyinzade Ali bu konuda ilk akla gelen isimlerdir (Daha sonraki yıllarda da yurt dışındaki Türkler arasından Türkiye'ye göçmüş ve üniversitelerimizin çeşitli kürsülerinde görev yapmış olan birçok değerli bilim adamının milliyetçilik düşüncesine katkıları olmuştur).

Bu dönemde, Türk Derneğinin kuruluşuna, Türk Yurdu dergisinin etkili yayınlarına ve nihayet 1912'de faaliyete geçen Türk Ocağının doğuşuna şahit oluyoruz. Bu dernek ve dergilerin amacı, Türklerin geçmişteki ve bugünkü başarılarını ve faaliyetlerini araştırmak, millî kültürü geliştirmek, Türklerin fikrî, sosyal ve ekonomik düzeyini yükseltmek, Türk dilinin gelişmesine hizmet etmek tarzında özetleniyordu.

ATATÜRK ve Millî Şahlanış

Mütareke yıllarında bezginlik ve yılgınlık o derecede yaygın idi ki daha sonra her biri bir gazetenin sahibi ve başyazarı olarak hizmetler yapan pek çok aydın, 1918 çöküntüsünün ezikliği altında, ABD başkanına bir mektup göndererek, Türkiye'yi, bakanlık ve il teşkilatları, polisi ve jandarması, adaleti, maliyesi, tarımı, sanayii, bayındırlık işleri ve eğitimiyle Amerikalı müsteşarların ve uzmanların yönetimine vermeyi öngören bir “manda”

---

² Atatürk'ün 20 Mart 1923'te Konyalı gençlere hitaben yaptığı ve 26 Mart 1923 tarihli Hâkimiyeti Milliye'de yayımlanan önemli konuşması. Konuşmanın tam metni için, bk. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II; 2. baskı, Ankara, 1959, s. 137-146. (Bk. Atatürkçülük, Birinci Kitap: Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1983, s. 59. Utkan Kocatürk; Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, 1984, s. 181.)

idaresi kurulmasını önermişlerdi.³ Görebildikleri tek kurtuluş yolu bu idi. sonraları, Bağımsızlık Savaşı'nda büyük kahramanlık gösterecek olanlardan bazıları bile, başlangıçta, bir umutsuzluk içinde, aynı fikre sarılmışlardı.

Sevr Anlaşması tartışılmadan imzalanmak üzere İstanbul Hükümetinin delegelerine verilirken, Müttefikler adına konuşan Clemenceau, güçlü döneminde büyük medeni hasletlerini ve tarihin en hoşgörülü milleti olduğunu ispatlamış olan asil Türk milletine hakaretler yağdırmaktan kendini alamamıştı.

Bu büyük millet, çeşitli akımlar arasında bir uçtan bir uca savrulmaktan, horlanmaktan, ezilmekten, hatta yok olmaktan, Bağımsızlık Savaşı sayesinde kurtuldu. ATATÜRK'ün önderliğinde, yalnız kurtuluşun değil, yükselişin de yolunu buldu.

Büyük Önder, ilk adımını atarken, nereye gideceğini biliyordu. Millî Mücadele iki temel üzerine kurulacaktı: "Türk milliyetçiliği" ve "millet egemenliği"

28 Mayıs 1919'da, Havza'da Kolordu komutanlarına gönderdiği yazıda, Mustafa Kemal Paşa:

"... Milletin esaretten kurtuluşu, egemen ve bağımsız olarak topraklarımızda yaşayabilmesi, ancak azimkâr ve namuslu ellerin milleti kısa ve doğru yoldan haklarını korumaya ve bağımsızlığa sevkî ile kabil olacaktır." diyordu.⁴

22 Haziran 1919 tarihini taşıyan ünlü Amasya Tamimi'nde, aynı fikir bıçak gibi keskin bir ifade ile tekrarlanacaktı:

"Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır."

Millî Mücadele dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılları, milliyetçilik inancının somut bir vatan anlayışı ile bütünleştiği dönemdir. Millet kavramı ile "sınırları belli bir vatan" kavramı arasında ilişki kurulması önemli ve zorunlu bir yeniliktir. Türk milliyetçiliği vatan kavramı ile birleşince açıklık ve güç kazandı.

İkinci önemli adım, egemenliğin bir şahsa, bir hükümdara değil, millete ait olduğu gerçeğinin açıkça ilan edilmesiydi.

Türk milliyetçiliğinin şahlanması ile yepyeni bir devir başlamıştır. Bu devir yalnız Türk vatanının kurtuluşunu değil, bütün ezilen Asya ve Afrika milletlerinin kurtuluşunu müjdelemiştir.

Prof. Dankwart A. Rustow, Türk Bağımsızlık Savaşı'nın "Türk milliyetçiliğine" dayandığını gören ve belirten yabancı ilim adamlarından

³ İmzalar, metin ve kaynağı için, bk. Falih Rıfkı Atay; Çankaya, İstanbul, 1980, s. 141-143.

⁴ Kocatürk; s. 48 ve zikrettiği iki kaynak.

biridir. Birinci Dünya Savaşı sonunda, Almanya'nın kendisine dikte edilen Versay Anlaşması'nı kabule mecbur edildiğini; Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu parçalayan Sen-Jermen ve Trianon Anlaşmalarının da tartışmasız kabul ettirdiğini hatırlatan Prof. Rustow, Türk milletinin kendine dikte edilmek istenen Sevr Anlaşması'nı yırttığını; Birinci Dünya Savaşı'nı kaybeden milletler içinde, yalnız Türklerin, Bağımsızlık Savaşı sayesinde, empoze edilmiş bir barış anlaşması yerine, "müzakere" sonucu taraflarca kabul edilmiş bir anlaşma imzalamayı başardıklarını belirtir. Prof. Dankwart A. Rustow'a göre, III. Selim'le başlayan, Tanzimat'la devam eden reformlar sırasında, askerî zorunlulukların gerekli kıldığı ölçüde ıslahat adımları atılmış; fakat Avrupa'ya hâkim olan ideolojiden, özellikle milliyetçilikten uzak durulmaya çalışılmıştı; bu fikrin, ayrılıkçı cereyanları körüklemesinden korkulmuştu; 1918'de, yarım tedbirle batıya yetişmenin kâbil olmadığı anlaşılınca "Bağımsızlık Savaşı"nda, Mustafa Kemal, imparatorluktan geri kalanı, Türk milliyetçiliği temelinden kuvvet alarak kurtarmıştır.⁵

Siyasi ideolojisini merak eden yabancılara ATATÜRK'ün daima tekrarladığı söz şu idi: "Biz milliyetperveriz." Bunun ardından da demokrasiye, millet egemenliğine bağlılığını belirtiyordu.⁶

Atatürkçü Milliyetçilik Anlayışının Özellikleri

ATATÜRK'ün milliyetçilik anlayışı, bu yazının girişinde de belirtildiği gibi, diğer ilkeleriyle bağlantılıdır ve o ilkelerin ışığında açıklanmalıdır.

ATATÜRK'ün milliyetçilik anlayışı akılcı, çağdaş, medeni, ileriye dönük, demokratik, toplayıcı, birleştirici, yüceltici, insani ve barışçıdır.

Böyle bir milliyetçilik anlayışı, milliyetçilikle taban tabana zıt olan komünizmle yan yana gelemeyeceği gibi, ırkçılıkla, totaliter faşizmle, şovenizmle, teokratik düzen savunuculuğuyla da bağdaşmaz.

Millet gerçeği, çağımızın reddedilmez sosyal ve siyasi gerçeklerinden biridir. Bu gerçek ne "proletaryanın milletlerarası tesanüdü" edebiyatıyla ne kozmopolit görüşlerle ortadan kaldırılabılır. Materyalist görüşlerin ileri sürdüğü gibi, millet, "burjuvazinin gelişmesinden doğan bir geçiş cemiyeti" değildir. Millet fikrini reddedip her siyaset ve toplum olayına sınıf açısından bakan totaliter doktrinlerin uygulandığı ülkelerde bile, millî duygular ortadan kaldırılamamaktadır. Çin milliyetçiliği, Rus milliyetçiliği, Rumen veya Polonya milliyetçiliği, bu ülkelerdeki siyasi rejim ne olursa olsun, derinden derine sürüp gitmektedir.

Milliyet duygusu ve millet gerçeği, milleti inkâr eden ideolojilerden daha güçlüdür. Bunun sayısız örneği ortadadır.

⁵ a.g.e.; s. 59.

⁶ Bk. Kocatürk; s. 187. Atatürk, 1926'da yaptığı bir konuşmada şöyle demiştir: "Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri; c. V, hazırlayanlar: Sadi Borak-Utkan Kocatürk, Ankara, 1972, s. 114.)

Milliyetçiliği ırkçılıkla, totaliter faşizmle, saldırganlık veya şovenizmle bir tutarak kötülemek, milliyetçiliğin anlamını saptırmaktır. Bugünkü dünyamızda, milliyet duygusu ve millet gerçeği, inkârı kabil olmayan olgulardır; hem de manevi değerleri güçlendiren, insanları yüceltip kaynaştıran, kültürü geliştiren, çeşitli millî kültürlerle dünyayı zenginleştiren, ilerlemeyi ve çağdaşlaşmayı hızlandıran, hürriyeti koruyan ve demokrasiyi mümkün kılan yararlı olgular...

Çağdaş milliyetçilik akılcı ve gerçekçidir. Prof. Sadri Maksudî Arsal'ın deyişiyle "Bugünkü milliyetçilik sosyolojik ve psikolojik esaslara dayanır; kan tahlili ile uğraşmaz, kafataslarının şekliyle de ilgilenmez. Belli bir millete bağlılık hissi bugünkü milliyetçiliğin esasıdır."⁷

ATATÜRK'ün yaptığı kısa bir tanıma göre "Millet, dil, kültür ve ideal birliği ile birbirine bağlı vatandaşların oluşturduğu bir siyasi ve içtimai heyettir."⁸ ATATÜRK, her milletin, diğer milletlere oranla, tabii veya sonradan kazanılmış özel karaktere sahip olduğunu belirtmiş; ancak bütün milletlerin mutlaka aynı şartların etkisi altında oluşmadıklarına da dikkat çekmiştir.⁹

Yine ATATÜRK'e göre milletin en kısa tanımı şudur: "Aynı harstan (kültürden) olan insanlardan oluşan topluma millet denir."¹⁰ Gerçekten, ortak kültür, millet olma açısından hayati unsurdur. Tarih gösteriyor ki bazen ortak bir millî kültür etrafında toplanan bir sosyal grup milleti ve devleti oluşturmuş; bazen de önce bir devlet çatısı altında toplanma vuku bulmuş, ortak millî kültür bundan sonra adım adım gelişmiştir. Her iki hâlde de milletin varlığını ve bütünlüğünü koruyup sürdürebilmesi açısından, millî kültür hayati önem taşır. Polonyalılar, İsraililer, Osmanlı İmparatorluğu'ndan veya Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan ayrılan birçok millet, yüzyıllarca kendi devletlerinden yoksun yaşadıkları hâlde, bağımsızlıklarına kavuşunca kolayca millet hâline gelebilmelerini millî kültürlerini koruyabilmiş olmalarına borçludurlar.

ATATÜRK milleti oluşturan şartları incelerken, bir toplumun millet olabilmesi için bunlardan hiç değilse bir kısmının bir araya gelmesi gerekeceğini öne sürmüştü; ancak her millet için şartların hepsinin bir arada bulunmasının mutlaka gerekli olmadığını da haklı olarak vurgulamıştır.¹¹

---

⁷ Sadri Maksudî Arsal; s. 191. Prof. Mümtaz Turhan da aynı görüştedir: "... Millet her şeyden önce sosyolojik bir birlik, sosyopsikolojik bir vakıa olduğuna göre..." a.g.e.; s. 406. Bu görüş, Ernest Renan'ın ünlü "Quest-ce qu'une Nation" adlı incelemesindeki millet tanımına uygundur.

⁸ A. Afetinan; Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları, Ankara, 1969, s. 8 ve 18.

⁹ a.g.e.; s. 371-376.

¹⁰ a.g.e.; s. 24.

¹¹ a.g.e.; s. 372-373. Leonard Tivey'in editörlüğünü yaptığı The Nation-State (Oxford, 1981) başlıklı eserde yer alan "A Future For The Nation-State" başlıklı incelemesinde Gordon Smith, ortak kültür, ortak kök, ortak dil gibi unsurların milleti oluşturmada payı bulunabileceğini, fakat bunlardan hiçbirinin mutlaka gerekli olmadığını "bir milletin devleti yaratabileceğini, fakat aynı şekilde bir devletin de milleti yaratabileceğini" belirtir (s. 198).

Mesela İsviçre kök birliği veya dil birliği olmadığı hâlde, aynı siyasi çatı altında toplanan, aynı yurttan yaşayan, ortak bir tarihî mirası paylaşan, beraber yaşamak hususunda ortak iradeye sahip olan, ortak amaçları bulunan insanların millet olabildiklerini gösteren bir örnektir. Önemli olan, şu veya bu şekilde, ortak değerlerin, ortak inanç ve ideallerin, ortak millî kültürün ve özellikle aynı devlete ve aynı millete mensup olma duygusunun korunması ve durmadan geliştirilmesidir. Şüphesiz, millet olabilmek ve millet olarak kalabilmek için, ortak bir millî kültürün geliştirilmesi büyük önem taşır.

Ortak millî kültürün oluşmasında, ortak bir vatanda aynı devlete sadakatle bağlı yurttaşlar olarak birlikte yaşamının,¹² ortak zaferlerin ve hatıraları mirasının, birlikte sevinip birlikte acılara ve fedakârlıklara katlanmanın, geleceğe dönük ortak ümitlerin, ortak millî ahlakın önemini hatırlatan ATATÜRK, millî birlik ve beraberliğin korunup güçlendirilmesinin önemi üzerinde ısrarla durmuştur.¹³

ATATÜRK, ayrıca, ancak hür bir toplumun millet sıfatına layık olacağını belirterek, millet ile hürriyet ve bağımsızlık arasındaki ilişkiye de dikkati çekmiştir.¹⁴

Atatürkçü Milliyetçilik Anlayışı Ülke ve Millet Bütünlüğüne Önem Verir

Millî birlik ve beraberlik duygusu, aralarındaki bütün ayrılıklara rağmen, millet fertlerini birbirlerine sınımsız bağlar.

Milleti teşkil eden birimlerin doğum yerleri, büyüdükleri yurt köşeleri, eğitim düzeyleri, meslekleri, mezhepleri, siyasi parti rozetleri ayrı olabilir. Fakat, doğum yerleri ayrı da olsa, vatan birdir. Parti bayrakları ayrı da olsa, ay yıldızlı bayrak birdir. Meslekler, mezhepler ayrı da olsa, millet birdir.

Yüzyıllar boyunca aynı bayrak altında, aynı inançları paylaşarak yaşamış, ortak vatanlarını omuz omuza savunmuş, “kaderde, kıvançta ve tasada ortak olmuş”, aynı büyük milletin şerefli evlatları olarak yaşamaya kararlı insanlar arasına ayrılık tohumları ekilmeğe çalışılması ATATÜRK’ün toplayıcı, birleştirici Türk milliyetçiliği anlayışıyla bağdaşmaz.¹⁵

Aşağıda ayrıca üzerinde durulacağı gibi, ırkçı olmayan, laiklik esasından ayrılmayan, sınıf kavgasını değil sosyal dayanışmayı (içtimaî tesanüdü) hedef tutan Atatürkçü milliyetçilik anlayışı, büyük Türk milletini ırk, mezhep, sınıf kavgalarıyla bölmeğe kalkışacak olanlara karşı en sağlam

¹² Türk vatandaşlığı, Türkiye Cumhuriyeti’nin bütün anayasalarında, en toplayıcı ifade ile vatana ve devlete bağlılık şeklinde tanımlanmıştır. 1924 Anayasası, Madde 88: “Türkiye ahalisine, din ve ırk farkı olmaksızın, vatandaşlık itibarıyla Türk itlâk olunur.” 1961 Anayasası, Madde 54: “Türk Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür.” 1982 Anayasası, Madde 82: “Türk Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür.”

¹³ Atatürkçülük, I. Kitap; Atatürk’ün Görüş ve Direktifleri, Ankara, 1983, s. 47 ve s. 73-77.

¹⁴ a.g.e.; s. 81.

¹⁵ Turhan Feyzioğlu; Millet Yolunda, İstanbul, 1975, s. 243-250.

savunma aracıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin devlete sadakatle, millete sevgiyle bağlı bütün yurttaşları, rahatlıkla ve içtenlikle, "Ben Türk'üm." diyebilmelidir.

Van'dan Diyarbakır'dan, Trakya'dan, Karadeniz'den Akdeniz'e kadar yurdumuzun her köşesindeki memleket evlatlarını "hep aynı cevherin damarları"¹⁶ olarak vasıflandıran ATATÜRK, ırk, mezhep, sınıf ayrılıklarını körükleyenlere karşı çıkmış; millî birlik ve bütünlüğü sarsmaya çalışanların, "düşmana alet olmuş beyinsizler" dışında, kimseyi etkileri altına alamayacaklarını söylemiştir.¹⁷ Tarih potasında kaynaşmış, birlikte sevinip birlikte ağlamış insanları ırk veya mezhep kavgalarını körükleyerek birbirine düşürmek ihanettir. Türkiye'de "Türkiye halkları" değil, bir millet vardır.

Millî birlik ve bütünlüğü gerçekleştirip güçlendirmekte, millî eğitimin payı ve görevi büyüktür.

Bu hususu ATATÜRK çok açık bir dille anlatmıştır:

"Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri eğitimin sınırları ne olursa olsun, ilk önce ve her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine, millî geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir.

Dünyada, milletlerarası duruma göre böyle bir mücadelenin gerektirdiği manevi unsurlara sahip olmayan kişilere ve bu nitelikte kişilerden oluşan toplumlara, hayat ve bağımsızlık yoktur.

Çocuklarımızı aynı eğitim derecesinden geçirerek yetiştireceğiz. Kesinlikle bilmeliyiz ki iki parça hâlinde yaşayan milletler zayıftır..."¹⁸

Atatürkçü Milliyetçilik Anlayışı Irkçılığı Reddeder

Türk milliyetçiliği, kafataslarıyla uğraşmaz. Çağdaş bilimin reddettiği "üstün ırk, aşağı ırk" nazariyeleriyle ilgisi yoktur. Anayasa'ya "Milliyetçilik" ilkesi eklenirken İçişleri eski Bakanı Şükrü Kaya'nın belirttiği gibi: "Bizim millîci ilkemiz dar ve tekelci değildir."¹⁹

Aynı gün konuşan Recep Peker ise, bizim milliyetçiliğimizin "kan ve ırk milliyetçiliği"nden farklı olduğunu belirtmiştir.²⁰

¹⁶ Kadri Kemal Kop; Atatürk Diyarbakır'da, 1938, s. 4 (Nakleden H. Eroğlu, s. 163).

¹⁷ A. Afetinan; s. 376-378.

¹⁸ Atatürkçülük, Atatürkçü Düşünce Sistemi, III. Kitap, Ankara 1983, s. 30-31.

¹⁹ 5 Şubat 1937 tarihli TBMM Tutanağı, s. 60.

²⁰ a.g.e.; s. 66. Çağdaş milliyetçiliğin kan tahlili ve kafatası ile uğraşmadığı, sosyolojik ve psikolojik esaslara dayandığı hakkında Prof. Dr. Sadri Maksudi Arsal ve Prof. Mümtaz Turhan'ın görüşleri için not 7'ye bakınız. Prof. Dr. Erol Güngör de "Hakikatte milliyetçilik, bir kültür hareketi olmak dolayısıyla ırkçılığı, halka dayanan bir siyasi hareket olarak da otoriter idare sistemlerini reddeder." diyor. (Bk. Türk Kültürü ve Milliyetçilik; Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1978, s. 117.) Prof. Dr. Mehmet Kaplan da "Yeni Türk Milliyetçiliği" başlıklı yazısında, "yeni milliyetçiliğin ... ırkçı olmadığını belirtmek lazımdır" demiştir (Nesillerin Ruhü; 4. baskı, İstanbul, 1978, s. 40).

Dünyanın pek çok bölgesinde ırkların az veya çok birbirine karıştığı gerçeği bir yana, aynı vatanda, aynı devletin yurttaşları olarak, o vatana ve o devlete sadakatle bağlanarak, yüzyıllar boyunca aynı bayrak altında omuz omuza o vatana savunarak, zaferleri, sevinçleri, acıları ve geleceği ait ümitleri paylaşarak kökleşen millî duygu ve ortak millî kültür, ırk unsurundan elbette daha önemlidir. Irk ayrımcılığını millet bütünlüğünü yıkmak için bilerek körüklemek ise, mensup olduğu topluma karşı işlenmiş bir suçtur.

İrkçiliğin ilkeliği, insanlığa aykırı sonuçları, zararlı etkileri tartışılmayacak kadar açıktır. Medeni dünyada ırkçılığın yeri yoktur.

Atatürkçü Türk Milliyetçiliği Çağdaşlaşmayı Amaçlar, Medeniyetçidir

ATATÜRK, Meşrutiyet döneminin sadece bir fikir akımı hâlinde kalan milliyetçiliğini önderliğini yaptığı siyasi hareketin ekseni hâline getirmiştir.

Meşrutiyet döneminde, “Türkçülük” ile “batıcılık” akımları arasında bir ölçüde çatışma vardı: Milliyetçiler “batılılaştırma”yı ya temelden reddediyorlar, ya da sınırlı tutmaya çalışıyorlardı. Dünyanın pek çok ülkesinde, özellikle sömürgeci devletlerin pençesi altına düşmüş Asya ve Afrika ülkelerinde, milliyetçilik akımı batıya ve onun temsil ettiği medeniyete karşı bir tepki ve baş kaldırma şeklinde doğmuştur. ATATÜRK Türkiye’inde ise, “batı medeniyetinden yararlanma ve çağdaşlaşma” ile “milliyetçilik” birbirine karşı değil, birbirine paralel olarak gelişmiştir.²¹

Hiçbir zaman bağımsızlığını yitirmemiş, daima kendi devletine sahip olmuş Türk milleti için, milliyetçilik, sadece başka bir millete karşı düşmanlık tarzında beliren “olumsuz bir tepki milliyetçiliği”nden ibaret kalmamıştır; Atatürkçü milliyetçilik, Türk milletinin yüceltilip ilerletilmesini amaçlayan, olumlu ve ileriye dönük bir milliyetçiliktir.

Milliyetçilik elbette, bir millete mensup fertlerin, kendi tarihlerinden, o tarihi dolduran parlak başarılarından, geçirilen felaket ve ıstıraplardan süzülüp gelen ortak kıvançlara, ortak tasalara, ortak değerlere dayanır. Bununla beraber Sadri Maksudi Arsal’ın “Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları” adlı eserinde belirttiği gibi, “Milliyetçilik, milliyet duygusu, ancak maziye, mazideki şeylere bağlılıktan ibaret değildir. Milliyet hissinin tecelli ettiği diğer bir saha vardır. O da istikbale (geleceğe) yönelmiş emel, gaye ve düşünceler sahasıdır.”

---

²¹ Bernard Lewis; s. 478. Ömer Seyfedin, Türklük Mefkûresi adlı eserinde: “Cahil milletler toplanamaz. Birlik yapamaz... Türkler de okuyup bilgi ve fen öğrenmezlerse milletlerini anlayıp terakki edemezler.” diyor. (İstanbul, 1977 baskısı, s. 34.) Bk. keza Yaşar Nabi; Tek yol Atatürk Yolu, Dördüncü Basılış, İstanbul, 1980, s. 46 ve 49-50. Atatürkçü Türk milliyetçiliğinin özellikleri, bu arada çağdaşlaşma ile ilişkisi konusunda, Prof. Dr. Suna Kili’nin tahlillerine bakınız, Atatürk Devrimi; Bir Çağdaşlaşma Modeli, Ankara, 1981, s. 206-220.

Atatürkçülüğü, “modernleştirici milliyetçilik” veya “millî bir çağdaşlaşma ideolojisi” olarak özetleyen bilim adamlarımızın önemli bir gerçeğe parmak bastıklarını belirtmek isteriz.²² Türk milletini, kökleri tarihin derinliklerinde, dalları göklerde ulu bir çınar ağacına benzetebiliriz. Bu çınar ağacı, kökleri ile şanlı tarihimizden beslenirken, dalları ile daima daha yükseklerle uzanacaktır. Çağdaşlaşmak, ışığa, aydınlığa, uygarlığa doğru ilerlemek, millî benliğimizden uzaklaşmak demek değildir. Türk milleti, ATATÜRK’ün önderliğinde, hem “çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne yükselme” amacına erişmek için atılımlara girişmiş hem de millî benliğine kavuşarak Türk olmanın sevinç ve öğüncünü duymuştur.

Atatürkçü Milliyetçilik Anlayışı Laiklik İlkesiyle Bağlantılıdır, Her Türü Mezhep Ayrımcılığını Reddeder

Atatürkçü Türk milliyetçiliği anlayışı, milletin oluşmasında ortak tarihin, ortak inançların, ortak kültürün rolünü kabul eder; fakat milleti ümmetle karıştırmaz. Teokratik devlet anlayışına kapalıdır.

Ziya Gökalp, “Türkçülüğün Esasları” adlı büyük eserinde “Türkçülük hiçbir zaman klerikalizmle, teokrasi ile, istibdatla bağdaşmaz.” demekte haklıdır.²³

“Millet” sözü, yüzyıllarca, bugünkü anlamında değil, “dinî cemaat” anlamında kullanılmıştır. Osmanlı döneminde uzun süre, devletin Hristiyan veya Musevi tebaasına “millet” sıfatı verilmiştir. Bugün de “millet” veya “millî” sözünü, Arapçadaki köküne uygun olarak, sadece dinî anlamda yorumlamaya kalkışanlar vardır.

Tarih ve sosyoloji ilminin ışığında, dinî inanç birliğinin, bazen milletlerin yoğrulmasında ve doğuşunda önemli bir rol oynadığı ileri sürülebilir. Ancak dinî inanç beraberliği tek başına millet bağının yerine geçemez. Öte yandan, Atatürkçü milliyetçilik anlayışı, hiçbir şekilde, insanın dinî inancından uzaklaşmasını gerektirmez.

Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlettir. Laiklik elbette dinin reddi, inanç ve ibadet hürriyetinin tanınmaması, dinî inançlara saygı duyulmaması anlamına gelmez²⁴. Ancak laik bir devlette, mezhep ayrılıklarının yurttaşlar arasında nifak yaratmak için sömürülmesine göz yumulamaz. Din veya mezhep ayrılığını sömürerek, millî beraberlik ve bütünlüğü parçalamaya

---

²² İsmet Giritli; Kemalizm İdeolojisi, (Turhan Feyzioğlu, Mustafa Aysan, Hamza Eroğlu, Mehmet Gönlübol ile birlikte yazdığı Atatürk Yolu adlı ortak eser, İstanbul, 1981, s. 285 ve 290. Kili; s. 192 ve 210. Nabi; s. 33 ve devamı.

²³ Türkçülüğün Esasları; “Siyasi Türkçülük” bölümü, Kültür Bakanlığı Yayını, Hazırlayan Mehmet Kaplan, İstanbul, 1976, s. 177.

²⁴ Laiklik ilkesiyle ilgili görüşlerimiz “Türk İnkılabının Temel Taşı: Laiklik” başlıklı başka bir incelememizde etraflıca açıklanmıştır (Bk. Atatürk Yolu adlı ortak eser; s. 168-226 ve bu incelemenin sonundaki bibliyografya.)

çalışmak, laiklik ilkesine olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın ve kanunlarından açık hükümlerine de aykırıdır.

Hiç şüphe yoktur ki laik düzenin ülkemizde sağladığı en hayırlı sonuçlardan biri, aynı büyük milletin öz evlatları arasındaki mezhep çatışmalarına kökünden son vermiş olmasıdır.

Atatürkçü Milliyetçilik Anlayışı Sınıf Kavgasını Reddeder; Millî Dayanışma ve Sosyal Adaleten Yanadır

Atatürkçü milliyetçilik, Türk milletinin sosyal adalet içinde kalkınmasını sınıf kavgasında görmez. ATATÜRK, Türk toplumunu teşkil eden köylü, çiftçi, işçi, esnaf, sanatkâr, sanayici, tüccar, serbest meslek mensubu, memur gibi her çeşit meslek ve zümrelerin, aynı millî toplumun birer unsuru olarak, sosyal adalete uygun esaslar içinde, ahenkli bir tarzda iş birliği yapmalarını; bunlar arasında çıkabilecek uyuşmazlıkların, millet yararını her şeyin üstünde tutarak uzlaştırılmasını ve bağdaştırılmasını öngören bir temel görüşe sahiptir.

Atatürkçülüğün, “milliyetçi bir çağdaşlaşma ideolojisi” olduğunu birçok incelemesinde belirtmiş olan Prof. Dr. İsmet Giritli, bu ideolojinin “özgürlük ve bağımsızlığı tehlikeye girmiş bir ülkenin sınıfsal değil, ulusal bir başkaldırısı neticesinde” doğduğuna dikkati çeker.²⁵ Sınıf bilincinin geliştirilmesi ve sınıflar arasında kavganın körüklenmesi esasına dayanan Marksist - Leninist anlayışın aksine, Atatürkçülük, millî bilinci uyandırılması, millî birlik ve beraberliğin güçlendirilmesi, sınıf kavgasının önlenmesi esasına dayanır.

ATATÜRK, sosyal dayanışma, millî dayanışma yanlısı idi. 1931 seçimleri sırasında millete kendi imzası ile yayımladığı beyannamede, bu konudaki görüşlerini çok açık bir şekilde ortaya koymuştu: “Sınıf çatışması yok, sosyal dayanışma var.” diyordu.

ATATÜRK, her toplumda olduğu gibi, Türk toplumunda da iş bölümünden zorunlu şekilde mevcut olduğunu kabul ediyor, ancak çeşitli işlerde çalışan yurttaşlar arasında sınıf kavgasının bilerek körüklenmesine karşı çıkıyordu.

ATATÜRK dönemi, Türkiye’de ilk önemli sosyal kanunların kabul edildiği dönemdir. Birinci BMM’nin kabul ettiği ilk kanunlardan biri, kömür havzasında çalışan işçilerin sosyal hakları ve güvenlikleri ile ilgiliydi. Bağımsızlık Savaşı’nın en çetin günlerinde, Anadolu bozkırında toplanan yeni Meclis, bu sosyal konuya eğilmişti. Sosyal haklar ve sosyal güvenlik açısından, ATATÜRK döneminde çıkarılan en önemli kanunlardan biri de İş Kanunu’dur.

---

²⁵ İsmet Giritli; *Kemalizm İdeolojisi (Atatürkçülük, II. Kitap; Atatürk ve Atatürkçülüğe İlişkin Makaleler, Ankara, 1938)*, s. 60.

Şüphesiz, ülkenin ekonomik gücü geliştikçe, sosyal haklar da genişleyecektir. Nitekim öyle oldu.

Atatürkçülük, sosyal dertlere karşı kayıtsız kalınmasını ve de millî bütünlüğün sınıf kavgası kışkırtmalarıyla parçalanmasını kabul etmez.

Atatürkçü milliyetçilik, komünizmle ve sınıf kavgası kışkırtmacılığı ile bağdaşmaz; ama sosyal adalete ve sosyal güvenliğe önem verilmesini gerektirir. Türkiye’de Cumhuriyet döneminin başından beri adım adım gerçekleştirilen sosyal adalet ve sosyal güvenlik tedbirleri, sınıf kavgası ve kanlı çatışmalar yoluyla elde edilmiş sonuçlar değildir. Bu tedbirler, devletin, Atatürkçü bir milliyetçilik anlayışı ile, Türk milletini kaynaşmış ve bağdaşmış hâle getirme yolundaki bilinçli çabalarından doğmuştur.

Atatürkçü Türk Milliyetçiliği Vatan Kavramı ile Bağlantılıdır ve Gerçekçidir

Millet ve milliyetçilik konusu incelenirken, bir gerçek unutulmamalıdır: Her millet, kendi ülke bütünlüğünü, millî birlik ve beraberliğini en iyi koruyacak olan tanımlar hangileri ise, onları tercih eder.

Fransız milletinin doğuşunda önemli yeri olan dil birliği İsviçre’de geçerli değildir. İsviçre, ortak vatan, ortak tarih ve ortak siyasi kurumlara önem verir. Amerika, anayasaya sadakati ve Amerikalılık ideallerine bağlılığı ön plana geçirmeye çalışır. İsrail ise, dünyanın dört bucağından toplanmış ırkları, renkleri, dilleri, yaşama tarzları, kültürlerinin önemli unsurları birbirinden çok farklı insanları, sadece din bağı ile birleştirerek -ve İbranice öğretmeye çalışarak- bir millet oluşturma yolundadır.

Türk milletini birleştiren bağlar çok çeşitli, köklü ve güçlüdür. Ortak devlet, ortak tarih, ortak kader, ortak kültür, ortak manevi inançlar, ortak dil, geleceğe dönük ortak idealler gibi pek çok bağ yanında, her karışı birlikte savunulmuş ve savunulacak olan “bölünmez ortak vatan” unsuru da Türk milliyetçiliğinin dokusunda son derece önemli bir yer tutar.

Atatürkçü milliyetçilik anlayışı gerçekçidir; yakın tarihimizin acı derslerini gözden kaçırmaz; ana vatani ve Türkiye Cumhuriyeti’ni tehlikeye atacak maceracı, hayalci yollara sapmaz.

ATATÜRK, Türk milletinin varlığının ve hayati menfaatlerinin Panislamizm, Panturanizm veya “federal imparatorluk” gibi uzak hayallere feda edilmemesi gerektiğini, daha Millî Mücadele yıllarında ısrarla vurgulamıştır. İzlenebilecek gerçekçi ve akılcı yolun, sınırları belli bir vatan üzerinde, millî bir Türk Devleti kurmak olduğunu anlamıştır ve anlatmıştır. Dünyanın milliyetler çağına girdiği bir dönemde, Kuzey Afrika’dan Yemen’e kadar uzanan, birçoğu Osmanlı Devleti’ne karşı yabancı devletlerle iş birliği içine girmiş, kendi aralarında bile rekabet ve çekişmeyi sürdüren bazı kavimleri zorla İmparatorluk sınırları içinde tutmaya çalışan, Türk çocuklarını

uzak Yemen çöllerinde kırdırıp ana vatanı tehlikeye atmanın çıkar yol olmadığını, ATATÜRK Millî Mücadele'den önce görmüştü.

Türk Devleti'nin, gerçekte, Panislamizm veya Panturanizm yapacak güce artık sahip olmadığı bir dönemde, sanki bu çeşit politikalar güdülüyormuş gibi ciddiyetten uzak propagandalara kalkışması, gereksiz yere devletimize karşı düşmanlıkların artmasına sebep olmuştu. Ciddiyetten ve gerçeklikten uzak hevesler, Türk milletine fayda sağlamamış, sadece düşmanlarımızın Türk Devleti'ni tarihten ve coğrafyadan silmek üzere el ele vermelerine yol açmıştı.

Yukarıda, “vatan” kavramı ile “millet” kavramı arasındaki ilişkiden bahsederken, ATATÜRK'ün, sınırları belli, somut ve bölünmez bir “vatan” anlayışına verdiği öneme değinmiştik.

Türk vatanı kumara, hayale ve maceraya feda edilmemelidir. Her dönemde ve her şart altında, nelerin yapılabileceği ve nelerin yapılamayacağı iyice değerlendirilmelidir.

ATATÜRK, 1930 yılında, bu konuya değinmiş ve Türkiye dışındaki Türklerin kültür sorunları ile ilgilendiğimizi, “büyük Türk tarihine, Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine, eski Türk eserlerine önem verdiğimizizi”, en uzaktaki Türklerin dil ve kültürlerini bile ihmal etmediğimizi söylemiştir. Aynı konuşmasında ATATÜRK şöyle diyor:

“Milliyet davası şuursuz ve ölçsüz bir dava şeklinde düşünülmemeli ve savunulmamalıdır. Milliyet davası... şuurulu bir ideal meselesidir. Şuurulu ideal demek, müspet ilimlere, ilmî usullere dayandırılmış bir hedef ve amaç demektir... Hareketlerin imkân sınırları ve öncelikleri mutlaka hesaba katılmalıdır.²⁶

1918 çöküntüsüne kadar, Türk milliyetçileri, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasını elbette içlerine kolay kolay sindiremiyorlardı. Hiç kimse, ağır suçlamalara uğramadan, Osmanlı ülkesinin küçülmesine yol açabilecek görüşleri ileri süremezdi. Bu sebeple, gerçekçi ve ana vatana dönük bir milliyetçilik anlayışını savunmak, o dönemde, bir hayli zordu. O günün şartlarında, akılcı ve ana vatancı bir milliyetçilik anlayışı ile kamuoyunun önüne çıkamayan aydınları bir ölçüde mazur görmek gerekir. Ziya Gökalp bile, ancak imparatorluk dağıldıktan sonra, Millî Mücadele yıllarında ve sonrasında, “Türkiyeci” bir milliyetçiliği açıkça savunabilmiştir.²⁷

²⁶ a.g.e.; s. 28-29. Atatürkçü Türk milliyetçiliğinin gerçekçi karakteri hakkında, Hamza Eroğlu; Atatürkçülük, Ankara, 1981, s. 84.

²⁷ Remzi Oğuz Arık; Ziya Gökalp'in Türkçülüğüne Dair Meseleler, İstanbul, 1974, s. 133.

Atatürkçü Türk Milliyetçiliği Demokrasiye Yöneliktir; Millet Egemenliği İlkesiyle Bağlantılıdır

Millî Mücadele'nin temelinde, Türk milliyetçiliği ile birlikte, egemenliğin bir şahsa, padişaha değil, millete ait olduğu ilkesi de yer almıştır. Atatürkçü düşünce sisteminde, bu iki ilke birbirinden ayrılamaz.

1921 Anayasası'ndan başlayarak, Ankara'da kurulan yeni Türk Devleti'nin bütün anayasalarında milletin egemenliği esastır.

Fransız İhtilali'nin, milliyetçilikle birlikte demokratik inançların da yaygınlaşmasına yol açtığına yukarıda değinmiştik. Milliyetçilik ile insan hak ve hürriyetlerine saygılı demokratik rejimin, tarih sahnesine, birlikte doğmaları bir rastlantı değildir.

ATATÜRK Sivas'a ayak basar basmaz orada kurduğu gazeteye "İrade-i Millîye (Millî İrade)" adını verir. Ankara'ya ulaşınca bir gazete daha kurar. Adı "Hâkimiyet-i Millîye (Millî Egemenlik)"dir. ATATÜRK'ün kurduğu gazetelere verdiği bu adlar da. Hiç şüphesiz rastlantı değildir.

Millî Mücadele'yi güçlü ve meşru bir temele, "millî egemenlik" temeline oturtmak, ATATÜRK'ün büyük başarısı olmuştur. Halife-sultan, işgal altındaki şehirde âdeta yabancıların esiri idi. Millet adına konuşabilecek durumda değildi. Tek çare milletin kendi kaderini eline almasıydı. Daha ilk kongrelerde "Kuvay-ı Millîyeyi âmil ve irade-i millîyeyi hâkim kılmak" kararı alınmıştı. Saltanat tacından artık bir şey beklenemezdi. Millet taç giyecekti.

ATATÜRK askerî alandaki dehasına eş bir siyasi deha ile TBMM'yi kurup, milletin şahlanışına demokratik bir kurumun meşruluk ve hukukiliğini kazandırmıştır. TBMM'nin kuruluşu, Millî Mücadele'yi, içte olduğu gibi dışta da güçlendirmiştir. Bağımsızlık Savaşı, millî egemenlik ilkesinden güç alınarak, her konuda hesap soran, kıyasıya eleştiren, milletin haklarına titizlikle sahip çıkan bir Meclisle kazanılmıştır. Büyük bir savaşın, millet adına, bir parlamento tarafından yönetilip yürütülmesi, dünya tarihi açısından da üzerinde durulmaya değer bir olaydır.

ATATÜRK döneminde, halkçılık ilkesinin millet egemenliği ve demokratik rejimin fikrini içerdiği belirtilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, sağlı, sollu totaliter dikta ideolojilerinin hepsine daima karşı çıkmıştır. ATATÜRK, Stalin'le, Hitler'le, Mussolini ile çağdaştı. Yukarıda, Markçı-Leninci sınıf diktası görüşünü nasıl kökünden reddettiğini gördük. Hitler ve Mussoli'nin temsil ettikleri demokrasi düşmanı, millet egemenliği ile bağdaşmaz, totaliter devlet anlayışlarını da ATATÜRK temelinden yanlış bulmuş ve reddetmiştir.

Atatürkçü Milliyetçilik Saldırgan Değil, Barışçı ve İnsancıldır

Milliyetçiliğin bir ilke olarak anayasaya girmesini savunurken, ATATÜRK'ün İçişleri Bakanı Şükrü Kaya şöyle diyordu:

“Millîci olmak bizim zarurî şiarımızdır. Fakat bizim millîci şiarımız dar ve inhisarcı (tekelci) değildir. Bizim millîciliğimiz, medenî insanlık içinde, onun esaslı bir unsuru olarak, insanlığın yücelip yükselmesine ve bütün dünyayı mutluluk ve refah içinde yaşatmaya yönelmiş bir millîciliştir.”²⁸

Bu sözler, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, o yıllarda barışı tehdit etmekte olan Nazizm ve faşizmden çok farklı bir dünya görüşünü ve medenî bir milliyetçilik anlayışını benimsediğini gösteriyordu.

ATATÜRK, milliyetçiliği reddeden teori ve görüşlere karşı idi. Fakat, bütün başka milletleri hor gören, aşağılayan, saldırgan, savaşçı bir milliyetçiliği de benimsememişti.

ATATÜRK, her ülkenin yöneticilerinin asıl sorumluluklarının elbette, kendi milletlerine karşı olduğunu belirtmiş; Türk milletinin şerefi, hakları, yararları söz konusu olduğunda, bunların tam bir dikkat ve titizlikle korunmasını görevlerin en kutsalı saymıştır. Ancak, engin milliyetçiliğinin özünden ve amacından hiçbir şekilde uzaklaşmaksızın, şu gerçeği de gözden kaçırmamıştır. Hiçbir millet bu dünyada tek başına yaşamamaktadır. Görmüştür ki “Dünyada ve dünya milletleri arasında huzur, anlaşma ve iyi geçim olmazsa, bir millet kendisi için ne yaparsa yapsın, huzurdan yoksun kalır.”²⁹

Hemen belirtelim ki düşman güçlere boyun eğmeye hazır, teslimiyetçi, dünya gerçeklerinden habersiz, hayalci “pasifist”lerin tutumu ile ATATÜRK'ün barışçılığı arasında derin bir uçurum vardır. Ne yazık ki çağımızda da hâlâ, milletlerarası ilişkilerde, kuvvetli olan hakkı ve haklıyı ezelebilmektedir. Bu gerçeği görmezlikten gelmek mümkün değildir. Hakkın ve haklının ezilmeyeceği bir milletlerarası hukuk düzeninin kurulmasını istemek ve bu yolda içtenlikle çaba göstermek başka şey, kendi arzularını gerçek sanan, var olmayı varmış farz eden ütopyacılık başka şeydir.

ATATÜRK, bir milletin barış içinde yaşayabilmek için kendini savunacak güce ve iradeye sahip olması gerektiğini çok açık şekilde anlatmıştır.

“Bugün vardığımız barışın ebedî barış olacağına inanmak, safdillik olur. Bu o kadar önemli bir gerçektir ki ondan bir an bile gaflet, milletin hayatını tehlikeye sokar. Şüphesiz, hukukumuza, şeref ve haysiyetimize saygı gösterildikçe, mukabil saygıda asla kusur etmeyeceğiz. Fakat, ne çare ki zayıf olanların hukukuna saygının noksan olduğunu veya hiç saygı

---

²⁸ TBMM Tutanağı; 5 Şubat 1937, s. 60. Mehmet Kaplan: “Biz asla başka milletlere tahakküm etmek gayesini taşımayan bir milliyetçilik fikri gödüyoruz.” a.g.e.; s. 97. “İnsanlığı ancak milliyetçilik kurtarabilir. Fakat mütecaviz milliyetçilik değil, kendi varlığı kadar başkalarınınkine de hürmet eden bir milliyetçilik...” diyor. a.g.e.; s. 101.

²⁹ Atatürkçülük, 3. Kitap; Atatürkçü Düşünce Sistemi, Ankara, 1983, s. 35.

gösterilmediğini çok acı tecrübelerle öğrendik. Onun için her türlü ihtimallerin gerektireceği hazırlıkları yapmakta asla gecikmeyeceğiz.”³⁰

ATATÜRK, pek çok savaş felaketi geçirmiş olan Türkiye'nin barış ihtiyacının büyük olduğunu belirtirken, barışın ancak güçlü olmakla korunabileceğine, tarafsızlıkları bütün dünyaca kabul edilmiş ülkelerin bile ordularına ve savunmalarına büyük önem verdiklerini dikkati çekmeden geri kalmamıştır.³¹ Ancak ATATÜRK, savaşın facialarını herkesten iyi biliyordu:

“Ben harpçi olamam. Çünkü harbin acıklı hallerini herkesten iyi bilirim.”³²

“Harp zaruri ve hayati olmalı... Öldüreceğiz diyenlere karşı, ölmeyeceğiz diye harbe girebiliriz. Lakin, millet hayatı tehlikeye uğramadıkça, harp bir cinayettir.”³³

ATATÜRK'e göre, “İnsanları mutlu edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak insani olmayan ve son derece üzücü olan bir sistemdir.”³⁴

ATATÜRK, milliyetçi olmayı, diğer bütün milletlere düşman olmak şeklinde anlayan dar bir görüşün sahibi değildi:

“... Biz öyle milliyetçileriz ki bizimle iş birliği yapan bütün milletlere saygı duyar ve riayet ederiz.”

“Türk milleti insanlık âleminin samimi bir ailesidir.”³⁵

Henüz Birleşmiş Milletlerin, UNESCO'nun, UNCTAD'ın ve benzeri kuruluşların ortada olmadığı, gelişme hâlindeki ülkelerin kalkınmasının dünya ülkelerinin tümü için taşıdığı önemin bilinmediği, kuzey-güney diyalogundan bahsedilmediği, evren içinde küçük bir zerreten ibaret olan dünyamızdaki bütün insanların çeşitli yönlerden kader birliği içinde bulduklarının yeterince anlaşılması, Avrupa'da “üstün ırk” şovenizminin kol gezdiği ve sömürgeciliğin dünyanın yarısına egemen olduğu bir dönemde, ATATÜRK, büyük bir ileri görüşlülük ve sezgi gücü ile şunları söylüyordu:

“İnsanları mutlu etmenin tek yolu, onları birbirine yaklaştırarak, onları birbirine sevdirmektir.”³⁶

---

³⁰ Nakleden Mehmet Gönübol; Atatürk'ün Dış Politikası: Amaçlar ve İlkeler başlıklı inceleme (T. Feyzioğlu, M. Aysan, H. Eroğlu ve İ. Giritli ile birlikte yazdığı Atatürk Yolu adlı ortak eser, s. 276).

³¹ İzmir'de, 22 Şubat 1924'te ordu mensuplarına hitabı, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri; c. II, 2. baskı, Ankara, 1959, s. 170-171.

³² Yakup Kadri Karaosmanoğlu; Atatürk, Ankara, 1980, s. 110.

³³ 16 Mart 1923'te Adana'da yaptığı konuşmadan, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri; s. 124.

³⁴ Balkan Konferansı üyelerinin Ankara'da, TBMM binasında yaptıkları toplantıdaki konuşması, 25 Ekim 1931, s. 273.

³⁵ Gürbüz D. Tüfekçi; Ankara, 1981, s. 55.

³⁶ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt II, 2. baskı, Ankara 1959, s.273.

“Şuna da inanıyorum ki eğer devamlı barış isteniyorsa, kütlelerin vaziyetlerini iyileştirecek milletlerarası tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın bütününün refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, kıskançlık, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmelidir.”³⁷

Dünyanın bir ucundaki rahatsızlığın bile hepimizi ilgilendirmesi gerektiğini, en uzakta sandığımız bir olayın bile bizi bir gün etkileyebileceğini; sömürgeciliğin yeryüzünden er geç silineceğini, bütün “mazlum milletlerin” mutlaka kurtulacağını belirten “yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesiyle geleceğe ışık tutan ATATÜRK, çağının ilerisinde bir liderdi.

Birleşmiş Milletler, Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO), doğumunun 100. yıl dönümünde, ATATÜRK’ü anma kararı alırken şöyle diyordu:

“Kemal ATATÜRK, sömürgecilik ve emperyalizme karşı girişilen ilk kurtuluş mücadelelerinden birinin lideridir.”

“Kemal ATATÜRK, dünya milletleri arasında devamlı barış ülkesinin ve karşılıklı anlayış ruhunun olağanüstü bir öncüsüdür; bütün hayatı boyunca insanlar arasında hiçbir renk, din ve ırk ayrımı tanımayan bir ahenk ve iş birliği çağının açılması uğrunda çalışmıştır.”

Daha 1938 yılında, bugünkü Birleşmiş Milletler Teşkilatının öncüsü olan “Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam)”, ATATÜRK hakkında “barışın dâhi hadimi” deyimini kullanmıştır. 1981’de, New York’ta, Birleşmiş Milletler binasında yapılan anma toplantısında, o günkü Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dr. Kurt Waldheim’in ATATÜRK hakkında kullandığı sözler şunlardır: “Millî kurtuluş kahramanı ve barış mimarı.”

Sonuç

Ölümünden bunca yıl sonra, yalnız Türkiye’de değil, dünyanın pek çok ülkesinde araştırmalara, bilimsel yayınlara konu olan ATATÜRK’ün kurtarıcı, yüceltici, çağdaştırıcı milliyetçilik anlayışı, hem sınırsız bir sevgi ve güvenle bağlı olduğu Türk milletine hem başka milletlere ışık tutmaya devam edecektir.

Mustafa Kemal ATATÜRK’ün her biri kendisini şükranla anmamıza yetecek olan saygısız başarıları ve eserleri vardır. Milletimizin en umutsuz günlerinde Türk milliyetçiliğini şahlandırmaları, milliyetçilik duygularıyla dolu, Türk olmanın bilincine ermiş, bunun gururunu duyan, milletin geçmişiyile öğünüp geleceğine güvenle bakan kuşaklar yetiştirmiş olması bunlardan sadece biridir.

Türk milliyetçiliği Atatürkçü ideolojinin ayrılmaz unsurlarından biridir. Milliyetçiliği dergi ve kitap sayfalarında kalmaktan kurtarıp, hayat geçiren,

---

³⁷ Kocatürk; s. 316.

Millî Mücadele'nin ve kurduğu Cumhuriyet'in temel ilkelerinden biri yapan ATATÜRK'e, her Türk milliyetçisinin şükran duyması gerekir. Tıpkı bunun gibi, "Atatürkçüyüm." diyen her Türk'ün, onun inançlı milliyetçiliğini anlamış ve benimsemiş olması beklenir. ATATÜRK ilkelerinden bazılarını görüp bazılarını yok farz ederek veya bu ilkeleri çarpıtarak Atatürkçü düşünceye hizmet edilemez.

ATATÜRK'ün milliyetçilik anlayışı, hem çağdaşlaşmayı ve uygarlığı, hem de kendi millî benliğimize ve kişiliğimize sahip çıkmamızı gerektirir. Kendi millî benliğine sahip çıkmakla çağdaşlaşmak, millet hâline gelmekle uygar hâle gelmek, birbirine zıt değildir; birbirini tamamlayıcıdır. Ne tarihî köklerinden kopmak ne de geçmişe saplanıp kalmak... Atatürkçü milliyetçilik anlayışı, kendi milletin tarihini, kültürünü iyi bilmeyi, ondan güç alarak yeniye, ileriye doğru koşmayı, çağımızın bilim ve teknolojisine erişmeyi, çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne yükselmeyi emreder.

ATATÜRK'ün anladığı ve hayatı boyunca savunduğu Türk milliyetçiliği, kalkınmaya, ilerlemeye engel değildir; bunları hızlandırır. Sosyal adalete ve sosyal güvenliğe engel değildir, bunların gerçekleşmesini kolaylaştırır. Bölücü ve dağıtıcı değildir; ırk, mezhep, sınıf farklarını bile millî beraberlik duygusu içinde eritir, bütün yurttaşları kaynaştırır, bütünleştirir. Bu milliyetçilik anlayışı, Türk vatanına göz dikecek, milletimizi bölmeye, tarihten ve coğrafyadan silmeye yeltenecek, bizi totaliter bir esaret rejiminin kölesi hâline getirmeye, sömürmeye veya sadece zayıflatmaya kalkışacak her düşmana karşı en güçlü, en yenilmez silahımızdır.

ATATÜRK'ü örnek alan hiç kimse, Türk milletine içten ve dıştan yönelen hiçbir tehdit karşısında gevşek ve ihmalcî davranamaz. Millî birlik ve bütünlüğümüzü tehlikeye düşüren hiçbir davranışı destekleyemez. Milletın yararlarını hiçe sayan, onun kalkınmasına, refahına, mutluluğuna zarar veren haksız, yolsuz bir davranış karşısında kayıtsız kalmaz. ATATÜRK'ün izinde olan her Türk milliyetçisi, Türk milletin bağımsızlığını, hürriyetini, bütünlüğünü korumayı, onu durmadan güçlendirip yüceltmek için çalışmayı kutsal bir görev sayar. ATATÜRK'ün milliyetçilik anlayışını benimsemiş her Türk, kolunun, kafasının, gönlünün bütün imkânlarıyla millete yararlı olmaya çalışır. Kendi mesleğinde, kendi çalışma alanında daha iyiye, daha güzele ulaşmayı amaç bilir.

ATATÜRK, kendisinden sonra gelen Türk kuşaklarına, dinamik ve ilerleyen bir Cumhuriyet, dinamik bir ideal devretmiştir. "Ne mutlu Türk'üm diyene!" inancıyla yetişen ve yetişecek kuşaklar, onun ilkelerinden güç alarak, bu Cumhuriyet'i yaşatacak ve yükselteceklerdir. Çünkü ATATÜRK, ebedî dünyasından onlara seslenmektedir. "Yüksel Türk!... Senin için yüksekliğin sınırı yoktur."